

พุทธธรรม : หัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีม

Buddhadhamma: The heart of teamwork

กิตติพัทธ์ เทศกำจร

Kittipat Tetsakaja

อภิชนา พรรณศรี

Apichaya Phansri

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, RoiEt Buddhist college

Email: kittiphathed@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การนำหลักพุทธธรรมคือความสามัคคีและหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการทำงานเป็นทีมย่อมเกิดผลอันพึงประสงค์ได้ในปัจจุบันคือ ทำให้คณะในทีมเกิดความรักความเข้าใจกัน เป็นการสร้างความสุขให้แก่บุคคลและทีมทำงานอย่างมีความสุข ทำให้คณะเกิดความเสียสละเกื้อกูลกันในทีม ทำให้เกิดความสามัคคีในทีม และทำให้ทีมระลึกถึงกันตลอดทั้งทำให้เกิดสันติสุขร่วมกันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พุทธธรรม, หัวใจสำคัญ, การทำงานเป็นทีม

Abstract

Applying the principles of Dhamma according to (Sārāṇīyadhamma) the virtues for fraternal living in team work inevitably the desired result is present. Make the team in the team love and understand each other. Creating happiness for people and teams to work happily causing the group to sacrifice each other in the team for unity in the team and make the team to remember each other and contribute to the mutual peace and sustainability

Keyword: Buddhadhamma, The heart, Teamwork

1. บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social animal) โดยธรรมชาติจึงรวมกันอยู่เป็นหมู่เป็นพวกหรือเรียกว่าสังคม มากบ้างน้อยบ้างเริ่มต้นตั้งแต่สังคมเล็กๆ สังคมในครอบครัวหนึ่งแล้วขยายวงกว้างออกไป เป็นสังคมหมู่บ้าน สังคมตำบล ตลอดจนสังคมประเทศชาติตามลำดับ การร่วมแรงกายและความคิดประกอบด้วยการงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่เรียกในปัจจุบันว่าองค์การที่กำหนดไว้ในแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจน และมีส่วนประกอบย่อยขององค์การทำหน้าที่สัมพันธ์กันหรือขึ้นต่อกันและกันเรียกว่า องค์กร ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์รวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อตอบสนองความต้องการแบบใดแบบหนึ่ง เช่น องค์กรทางสังคม เป็นองค์กรที่มีวัตถุประสงค์ในการทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสมาชิกในสังคม ได้แก่ ครอบครัว มหาวิทยาลัย โรงเรียนและกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ และองค์กรทางราชการ เป็นหน่วยงานราชการ ที่ทำหน้าที่ในทางสาธารณะหรือบริการประชาชน และเป็นองค์กรที่

มีระบบสลับซับซ้อนมาก ได้แก่ กระทรวง เทศบาล สุขาภิบาล และองค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบราชการ นอกจากนี้ยังมีองค์กรเอกชน เป็นองค์กรที่มีการดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า และบริการโดยผลประโยชน์หรือกำไรจะตกแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นเจ้าของ ได้แก่ สถาบันการเงิน โรงงานอุตสาหกรรม บริษัท ห้างหุ้นส่วน

สิ่งที่ทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้นบุคคลากรของแต่ละองค์กรจึงถูกคาดหวังให้ประพฤติปฏิบัติและถูกคาดหวังความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์ของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การทำงานเป็นทีม ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งในการทำงานร่วมกัน องค์กรทางสังคม องค์กรทางราชการและองค์กรเอกชนหากพัฒนาทีม ให้ทำงานร่วมกันได้ องค์กรนั้นๆ จะเจริญก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว

คำว่า “ทีม” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายว่า ชุด, หมู่, คณะ (ราชบัณฑิตยสถาน, ม.ป.ป.: ออนไลน์) ทำไมต้องทำงานเป็นทีมในเมื่อการทำงานบางอย่างอาจจะทำสำเร็จคนเดียวได้ แต่การทำงานบางอย่างต้องอาศัยการทำงานร่วมกันจึงจะประสบความสำเร็จ เนื่องจากทุกคนมีความสามารถแต่ความสามารถของทุกคนมีจำกัด เช่นคำกล่าวที่มีว่า มีศาสตร์แต่ไม่มีศิลป์ การนำความสามารถของทุกคนมารวมกันจึงเกิดผลงานมากขึ้น อีกทั้งงานบางอย่างต้องการความคิดที่ริเริ่มสร้างสรรค์ จึงต้องการคนมาทำงาน ด้วยการคิดร่วมกัน งานจึงออกมาสำเร็จ ในการทำงานเป็นทีม คือ การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มาทำงานร่วมกันเพื่อวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน

การทำงานเป็นทีมที่ดี คือ ทีมต้องทำงานร่วมกัน โดยทุกคนในทีมจะต้องทุ่มความคิด ทุ่มแรงกาย ทุ่มใจ เพื่อความสำเร็จของงาน โดยไม่ถือว่าเป็นผลงานของคนคนเดียวแต่ผลงานทั้งหมดเป็นของทีม ทีมที่ดีควรสร้างบรรยากาศในการทำงานให้มีความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน มีความผูกพันกันจนก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี กันในทีม

ดังนั้น ในการทำงานร่วมกันในแต่ละองค์กรต้องอาศัยบุคคลกรในการทำงานที่เป็นทีมเวิร์ค เพื่อช่วยให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะหากบุคลากรในองค์กรแต่ละองค์กรนั้น ได้ตระหนักและเห็นว่าตัวเองเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของทีมที่จะทำให้เขานั้นมีความสามารถต้องคิดและพิจารณาด้วยว่าทำอย่างไรให้ทีมของเรานั้นถึงจะไปถึงจุดหมายได้ นอกจากทีมจะประสบความสำเร็จแล้ว ยังส่งผลดีต่อองค์กรของเราด้วย ซึ่งจะช่วยให้องค์กรที่เราอยู่นั้นประสบความสำเร็จได้โดยง่าย บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นหัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีมตามหลักสามัคคีธรรมในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นฐานในการทำงานเป็นทีมในองค์กรปัจจุบันต่อไป

2. หัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีม

การทำงานในองค์กรจะบรรลุวัตถุประสงค์ลุล่วงไปได้นั้นสิ่งสำคัญก็คือทีมหรือการทำงานเป็นทีม (Teamwork) และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือหัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีมนั่นเอง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานเป็นทีม ทำให้ทีมเกิดการแตกแยก ได้แก่

1) เรื่องของผลประโยชน์ คือความขัดแย้งเกี่ยวกับผลประโยชน์ เกิดขึ้นได้ทั้งส่วนบุคคล ส่วนสถาบัน ในองค์กรเดียวกันหากมีความขัดแย้งดังกล่าวมักจะทำให้ทีมแตกแยกได้

2) เรื่องของความขัดแย้งในการยึดมั่นกับความคิดของตัวเองมากเกินไป โดยมองว่าตัวความคิดคือตัวเรา ถ้าใครคิดไม่เหมือนก็ไปอยู่ฝ่ายตรงข้าม เป็นศัตรูกับเราโดยตรง มุมมองลักษณะอย่างนี้จะทำให้การทำงานของทีมมีความขัดแย้งเป็นไปด้วยความยากลำบาก และเป็นมุมมองของการต่อสู้ ฟาดฟันกัน

3) เรื่องของการเสียสละ ความขัดแย้งที่เกิดจากการแยกไม่ออกระหว่างเรื่องส่วนตัวและเรื่องส่วนรวม

4) เรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล ความขัดแย้งเรื่องไม่สามารถเข้าใจในวิถีคิด ระเบียบวิธีคิด และบุคลิกลักษณะนิสัยของแต่ละคนที่แตกต่างกันนั่นเอง ทำให้เกิดความขัดแย้ง

5) เรื่องของการสื่อสาร คือการสื่อสารที่บกพร่อง การไม่พอใจในการกระทำ ความไม่รู้ไม่เข้าใจ การไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงแล้วนำไปสู่ความขัดแย้ง หรือการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่มักมีการต่อต้าน การสื่อสารที่บกพร่องอาจทำให้บุคคลที่เราต้องการสื่อสารด้วยไม่เข้าใจในสิ่งที่เราจะสื่อสาร อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด และนำมาสู่ความขัดแย้งในที่สุด

6) ความขัดแย้งที่เกิดจากการขาดสติ เวลาเกิดความผิดก็พยายามปกป้องหน้าตาตัวเองด้วยการแสดงออก สร้างความถูกต้อง ยกเหตุผลต่างๆ นานามาอ้างมากมายเพื่อให้ตัวเองถูก ไม่มีความจริงใจต่อกันไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลตามความเป็นจริง ทำให้เกิดความไม่จริงใจต่อกัน จึงทำให้เกิดความแตกแยกในทีมได้

อย่างไรก็ตามในการทำงานเป็นทีมมีทั้งผู้นำและผู้ตามเราไม่อาจจะบอกได้ว่าองค์กรนี้ปกครองแบบนี้ องค์กรนั้นปกครองแบบไหน เพราะความจริงแล้วมันเป็นศาสตร์ และศิลปะของผู้นำองค์กรที่จะใช้สถานการณ์ไหนกับบุคคลแบบนี้ เหตุการณ์แบบนี้ ในการทำงานเป็นทีมนั้นจะมีสัญญาณในเวลาที่จะเกิดความขัดแย้งภายในขึ้นมา แล้วเราต้องบริหารความขัดแย้งในอยู่ในระดับที่เหมาะสม มันจะต้องมีตัวชี้วัดว่าเมื่อไหร่ที่เป็นสัญญาณที่จะเกิดขึ้น อาจพอสรุปได้ ดังนี้

1) เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นอีกคนอยู่อีกคนต้องไป ไม่สามารถจะอยู่ร่วมกันได้ ถ้าเกิดเหตุการณ์นี้แสดงว่ามันเกินเหตุไปแล้ว ต้องยุติเปลี่ยนวิธีใหม่ แล้วสร้างทีมขึ้นมาใหม่

2) เมื่อเริ่มเกิดภาวะการณ์นินทาภายในองค์กร แสดงว่าความขัดแย้งเกิดการควบคุมแล้ว

3) เมื่อเริ่มมีปัญหาคนในองค์กรหมดขวัญกำลังใจในการทำงาน ซึ่งแสดงว่าทีมไม่ดีแล้ว

4) เมื่อภายในองค์กรเริ่มมีการแบ่งก๊กแบ่งเหล่าเกิดขึ้น

5) เมื่อคนในองค์กรเริ่มมีปัญหาปิดความรับผิดชอบ เวลาเกิดเหตุการณ์เกิดขึ้นแล้วเดินหนีเลย ไม่ยอมรับความผิด

6) ไม่มีการตัดสินใจอะไรที่เป็นรูปธรรม ขัดแย้งกันจนขาดพลังที่จะทำให้องค์กรเดินต่อไปได้ ไร้ซึ่งผลงานที่มีคุณภาพ

เมื่อสัญญาณดังกล่าวข้างต้นเกิดขึ้นแล้วแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของทีมในการทำงาน อันจะนำพาองค์กรไปสู่จุดหมายได้ เพื่อมิให้เกิดสัญญาณข้างต้นจึงควรใช้หลักสำหรับยึดเหนี่ยวป้องกันมิให้เกิดความแตกแยกหรือขัดแย้งกันไว้

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าความสามัคคีเป็นหัวใจของการทำงานร่วมกันเป็นทีม สิ่งสำคัญก็คือความสามัคคีธรรมอันเป็นหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติสากลของสังคมมนุษย์ทั่วโลกก็ว่าได้เพราะหากชนชาติใดมีความสามัคคีกัน ปัญหาต่างๆ ความขัดแย้ง ความเสื่อมโทรมด้านต่างๆ ในสังคมนั้น ๆ ก็จะมีน้อยหรือไม่มีเลย ทั้งนี้ก็เพราะต่างคนต่างยึดหลักความรัก ความสมัครสมานสามัคคีนั่นเอง ฉะนั้น การมีความเข้าใจถึงความหมาย ลักษณะ และประเภทของความสามัคคีนั้นจึงนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งของการทำงานเป็นทีมในองค์กรปัจจุบันที่กำลังประสบกับสภาวะการณ์ต่างๆ ทั้งดีและไม่ดี เมื่อมีความเข้าใจในคำสอนเรื่องสามัคคีธรรมเป็นอย่างดีและถูกต้องแล้ว การพัฒนาองค์กรสังคมและประเทศชาติไปสู่ความเจริญ ความสงบร่มเย็นก็เป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายและเกิดผลของการพัฒนาได้อย่างดีเยี่ยม การทำความเข้าใจถึงความหมาย ลักษณะประเภทและความสำคัญของสามัคคีธรรม เพื่อประโยชน์ในการนำมาประยุกต์ใช้ในองค์กร และเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรในภาพรวมต่อไปหากจะใช้หลักสามัคคีธรรม

คำว่า "สามัคคี" หมายถึง ความพร้อมเพรียง ความกลมเกลียว ความมีจุดรวมตัวเข้าด้วยกันหรือมุ่งไปด้วย คำเสริมที่มักมาด้วยกันกับสามัคคีคือ สังคหะ หมายถึงความยึดเหนี่ยวใจรวมกัน อภิวาท ความไม่วิวาทกัน และเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554: 435) ในการทำงานกันเป็นทีมเมื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องมารวมประชุมปรึกษาร่วมกัน เรียกว่า ความสามัคคี ในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงลักษณะของความสามัคคีไว้ ดังนี้

3. ลักษณะของความสามัคคี

1) การกระทำทางกาย (กายกรรม) คือ ความสามัคคีร่วมแรงกายของผู้คนในสังคมในการกระทำต่างๆ ที่ถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์แก่ตนและส่วนรวม เช่น การร่วมแรงกันทำความสะอาดถนนสวนสาธารณะ แหล่งน้ำ เป็นต้น

2) การกระทำทางวาจา (วจีกรรม) คือ ความสามัคคีของผู้คนในสังคมในการพูดจาติดต่อสื่อสารกันด้วยคำพูดที่จริง เหมาะสม อ่อนหวาน เช่น การข้าราชการพูดไพเราะต่อประชาชนผู้มาติดต่อราชการต่างๆ ฝ่ายประชาชนก็พูดชัดเจน ไพเราะอ่อนหวานตอบ เป็นต้น

3) การกระทำทางใจ (มโนกรรม) คือ ความสามัคคีของผู้คนในสังคมในการคิดพิจารณาในการแก้ไขปัญหา และการปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติ เช่น ร่วมใจกันปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ มีการทำสมาธิ ฟังพระธรรมเทศนาลักษณะของการกระทำทั้ง ๓ ข้างต้นนี้รวมเรียกว่าสุจริตกรรม แบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่

(1) กายสุจริต ได้แก่ การประพฤติชอบทางกาย มี 3 อย่าง ได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์เว้นจากการลักขโมย และเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

(2) วจีสุจริต ได้แก่ การประพฤติชอบทางวาจา มี 4 อย่าง ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ

(3) มโนสุจริต ได้แก่ การประพฤติชอบทางใจ มี 3 อย่าง ได้แก่ อนภิชฌา ไม่เพ่งอยากได้ของผู้อื่น อพยาบาท ไม่มีจิตประทุษร้ายใคร และสัมมาทิฐิ มีความเห็นชอบ (พระอธิการวิศวะวงศ์ ธีรปัญญา (คงเพ็ง), 2554: 22)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าลักษณะของการทำงานเป็นทีม เมื่อทำงานร่วมกันเพื่อจุดประสงค์เดียวกันแล้ว ก็ควรเปิดใจต่อกัน ตรงไปตรงมาทั้งในเรื่องของงาน และความจริงใจระหว่างกันในทีม เรียกว่ามีลักษณะแห่งความสามัคคีตามหลักของพระพุทธศาสนาแล้วคือมีความจริงใจใน 3 ลักษณะ คือ ทางกาย ทางวาจาและทางจิตใจ ในการทำงานเป็นทีมมีข้อเสนอแนะ เห็นพ้องเห็นต่างในจุดไหนอย่างไรก็กล้าที่จะพูดออกไปตามตรงโดยไม่ใช้อารมณ์หรือเรื่องส่วนตัว เมื่อเห็นต่างแล้วก็ควรมีเหตุผลที่ดีสนับสนุนให้เกียรติกัน พร้อมข้อเสนอแนะเพื่อให้เพื่อนร่วมทีมได้แก้ไขจุดบกพร่อง สิ่งนี้ไม่นับเป็นการทะเลาะเบาะแว้งกัน แต่คือความจริงใจและให้การสนับสนุนกันอย่างแท้จริง

4. ประเภทของความสามัคคี

ในการทำงานเป็นทีมในปัจจุบันบุคคลที่มีใจรักสามัคคีกัน มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน แม้ว่าจะทำงานคนละที่อยู่ห่างกันคนละเมือง หรือคนละประเทศ แต่มีจิตใจรักใคร่กันก็จัดว่ามีใจสามัคคี ส่วนใจกับกายอย่างไหนที่ทำให้เกิดความสามัคคีง่ายกว่ากันนั้น ก็ต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป ในบางครั้ง เมื่อคนมารวมกัน ประชุมกันแล้ว แต่ก็ยังมีความคิดเห็นแตกต่างกันในหัวข้อประชุม บางคนมีความเห็นขัดแย้งกันใน

เรื่องเดียวกัน บางคนก็มีความเห็นสอดคล้องกัน หรือ เห็นดีเห็นชอบด้วยกัน ดังนั้น เมื่อว่าโดยประเภทของ ความสามัคคีธรรมในหลักพระพุทธศาสนามีอยู่ 2 ประเภท ดังนี้

1. ความสามัคคีทางกาย คือ การทำงานด้วยกำลังกาย คนที่ช่วยกันคนละไม้คนละมือ หรือ องค์กรมาชุมนุมกันเพื่อทำกิจกรรมบางอย่างใดอย่างหนึ่ง เรียกว่า มีความสามัคคีทางกาย พฤติกรรมอย่างนี้ ตรงกับที่เราแปลความสามัคคีว่า “ความพร้อมเพรียง” นั่นเอง เมื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องมารวมประชุมพร้อมกัน เรียกว่า กายสามัคคี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 201) ความสามัคคีทางกาย เช่น “ต่างคนต่างประพฤติตนให้เป็นคนสงบกาย สงบวาจา การทำ การพูด การคิดอย่างใด ย่อมเป็นไปเพื่อสันติ เช่น เว้นจากเบียดเบียนกัน ชักนำเพื่อกายสามัคคี เว้นจากวิวาทและผรุสวาจา กล่าวถ้อยอันสุภาพ นึกในทางเมตตา กรุณา พึงทำ พึงพูด พึงคิด อย่างนั้น ตลอดถึงพึงหัดจิตให้ผ่องใส แต่ความสุขที่เกิดเพราะการชนะ ตั้งแต่เล่นกัน แข่งขัน โต้กัน สู้กัน ตลอดถึงรบกัน ย่อมเกี่ยวพันด้วยเวร” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2501: 44) ล้วนเป็นที่มาของความแตกร้าวจนถึงการทำลายกันและกันได้

2. ความสามัคคีทางใจ หมายถึงเมื่อบุคคลมีความชื่นชมยินดีเห็นชอบร่วมกัน พอใจรวมเป็นอย่างเดียวกันหรือบุคคลแม้มิได้ไปร่วมประชุมทำกิจกรรม แต่มอบให้ฉันทะ เรียกว่า จิตสามัคคี หรือเรียกว่า สามัคคีด้วยใจ คนที่มีความรักใคร่นับถือกัน ใจตรงกัน และหวังดีต่อกันหากมีปัญหาว่า กายสามัคคีทำได้ง่าย หรือใจสามัคคีทำได้ยาก แต่ถ้าใช้คำว่า “สามัคคีธรรม ก็ต้องถือว่าจิตใจเป็นสำคัญ คือ ใจสามัคคีนั้นดีเลิศ ประเสริฐแน่” (ชัยวัฒน์ อัตพัฒน และวิธาน สุชีวะคุปต์, 2538: 149)

หลักพุทธธรรมอันเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีมในบทความนี้ได้แก่หลัก สาราณียธรรม หมายถึงธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไว้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี หลักการอยู่ร่วมกัน (ชัยวัฒน์ อัตพัฒน และวิธาน สุชีวะคุปต์, 2538: 201) ดังพุทธพจน์ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) ๖ ประการนี้ ทำให้เป็นที่รักทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน” (ม.ม. (ไทย) 12/492/513)

ในทางพระพุทธศาสนาต้องอาศัย หลักสาราณียธรรม ดังนี้

1) เมตตาทายกรรม อันประกอบด้วยเมตตาทางกายต่อทีม คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เช่น การให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือกิจธุระของหมู่คณะด้วยความเต็มใจและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2) เมตตาวจีกรรม อันประกอบด้วยเมตตาทางวาจาต่อทีม คือ บอกแจ้งในสิ่งที่เป็นประโยชน์ แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี ด้วยการกล่าววาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พุดมีเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

3) เมตตามโนกรรม อันประกอบด้วยเมตตาทางจิตใจต่อทีม คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการคิดดีต่อกันไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท หากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกันความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม

4) สาราณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรัก ความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

5) สีสสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตามสถานะของตนมีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอา رأดเอาเปรียบผู้อื่น

6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ การมีความเห็นชอบร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ

สาราณียธรรม 6 ประการ สะท้อนให้เห็นถึงความรักใคร่ ความระลึกรู้ถึงกันด้วยความรักที่เป็นสาราณียะซึ่งประกอบไปด้วยความปรารถนาดีต่อกันทั้งทางกาย วาจา และใจขณะเดียวกันก็มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการแก้ปัญหา หรือแก้ทุกข้ออย่างถูกต้องเสมอกัน (ทิฎฐิสามัญญตา) มีแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการแก้ปัญหาโดยเสมอกัน (ศีลสามัญญตา) และก็มี การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (สาธารณโภคิ) หลักธรรมทั้งหลายเหล่านี้แต่ละอย่างๆ ชื่อว่าสาราณียธรรม แปลว่า ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึงกัน เพราะมีคุณชื่อว่า ปิยกรรม หรือปิยกรรมธรรม ธรรมเครื่องทำความรักกันทำให้เป็นที่ระลึกถึงกัน ชื่อว่า ครุกรรม หรือครุกรรมธรรม คือธรรมเครื่องทำให้เคารพกันเป็นไปเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือกันเพื่อไม่ทะเลาะวิวาทโต้เถียงกันเพื่อความพร้อมเพรียงสามัคคีเป็นอันเดียวกัน เพื่อเอกราช คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551: 201) ดังนั้น หลักสามัคคีธรรมตามสาราณียธรรมจึงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีมในองค์กรและสามารถป้องกันสัญญาณอันจักเกิดความขัดแย้งในทีมได้อย่างยั่งยืน

5. การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการทำงานเป็นทีม

หลักการสร้างทีมในองค์กรให้แข็งแกร่ง มั่นคง สามัคคี และอยู่ร่วมกันอย่างเมตตาธรรม และคอยให้ความช่วยเหลือดูแลกันได้ เรียกว่าหลัก “สาราณียธรรม” คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้คิดถึงกัน หรือระลึกถึงกันเสมอ มีอยู่ 6 ข้อ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการทำงานเป็นทีมหรือในองค์กร ได้แก่

- 1) สามัคคีทางกาย คือ ให้ความช่วยเหลือร่างกายในทีม
- 2) สามัคคีทางการพูด คือ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมทีม
- 3) สามัคคีทางมโนธรรม คือ ตั้งความปรารถนาดีไว้ในใจตนต่อเพื่อนร่วมทีม
- 4) จัดสรรผลประโยชน์ที่ได้ให้เป็นธรรมต่อสมาชิกในทีม
- 5) ร่วมกันทำงานอย่างมีระเบียบวินัยไม่ขัดแย้งกันในทีมทั้งทางกาย ทางวาจา
- 6) มีความเห็นร่วมกันในทีมทำงานโดยไม่ขัดแย้งด้านความคิดเห็น

จากหลักธรรมทั้ง 6 ข้อนี้ ผู้นำทีมได้นำมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาการความขัดแย้งในการทำงานของ ทีมในองค์กร 3 ลักษณะเท่านั้น โดยดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง คือ

1) เป็นการสร้างความสามัคคีทางกายเมื่อจะมีกิจกรรมร่วมกันซึ่งต้องใช้ร่างกายในการทำกิจกรรมนั้นต้องมีการเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อร่วมกิจกรรมของส่วนรวม เช่น การจัดสถานที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นกิจกรรมส่วนรวม ในองค์กรต้องสร้างประธาภิธิ กางเต็นท์ จัดเก้าอี้ ทำความสะอาดพื้นที่จัดกิจกรรม เป็นต้น บุคลากรจะต้องเสียสละร่างกายออกแรงช่วยกันเพื่อให้สถานที่เสร็จสมบูรณ์ก่อนในวันงานหรือประกอบพิธีนั้นๆ เป็นต้น

2) เป็นวิสัยทัศน์ของทีมร่วมกันโดยยึดหลักเมตตาธรรม ในการทำงานร่วมกันยอมหลีกเลี่ยงมิได้ที่จะมีการกระทบกระทั่งกันเป็นธรรมดา หากมีหลักยึดเหนี่ยวร่วมกันมีเป้าหมายร่วมกันอย่างนี้แล้วก็สามารถป้องกันปัญหาการกระทบกระทั่งกันได้ เพราะฉะนั้นจึงจะต้องอาศัยความมีเมตตาธรรมต่อกัน ให้อภัยซึ่งกันและกันไม่ยึดติด เพราะการทำงานเป็นทีมมุ่งบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน

3) เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ผู้นำทีมได้นำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางการพัฒนาทีมในองค์กร โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้สมาชิกในทีมมาแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ในการวิจารณ์ผลดีผลเสีย เช่น การการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ขึ้นในในองค์กรเพื่อทำงาน ถ้ามีผลดีมากกว่าผลเสีย ก็จะมีมติตกลงให้มีการจัดตั้งกลุ่มนั้นขึ้น แต่ถ้ากลุ่มงานที่จะจัดขึ้นนั้นมีผลเสียมากกว่าก็ยกเลิกไป

การประยุกต์หลักธรรมเพื่อแก้ปัญหาขององค์กร ในการสร้างความสามัคคีในองค์กรนั้น ดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่ทำให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ยาก เพราะมนุษย์เราต่างจิตต่างใจกัน มีความเห็นที่ต่างกัน ความขัดแย้ง

อาจเกิดขึ้นได้จากสาเหตุหลายประการ แต่ถึงอย่างไรก็ตามเมื่อมีหลักการที่ดีอันเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีมร่วมกันแล้ว ก็ทำให้ทีมสามารถทำงานร่วมกันทั้งทางกาย การพูด การเจรจาการแบ่งปันผลประโยชน์ให้ลงตัวเหมาะสม การสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อกัน การเรียนรู้ระเบียบ กติกา กฎเกณฑ์ขององค์กร และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่ถูกต้อง เป็นธรรมชาติ ย่อมเป็นไปเพื่อความรัก ความปรองดองกัน เนื่องจากหลักพุทธธรรมหัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีม มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนคือเพื่อความ สุข เพื่อความสามัคคีในการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์สุขขององค์กร

6. สรุป

ในการทำงานในองค์กรหรือในการทำงานเป็นทีมทุกคนสามารถระงับป้องกันสัญญาณแห่งความแตกแยกอันจะนำไปสู่ความล้มเหลวของการทำงานเป็นทีมได้ และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือองค์กรไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นการศึกษาและหลักปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรมหลักแห่งความสามัคคีธรรมอันถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีม โดยนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันในคณะหรือในทีมตลอดทั้งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มีความรัก ความเสียสละ ซื่อสัตย์และจริงใจต่อกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นต่อเพื่อนร่วมทีม และปฏิบัติต่อทุกคนในทีมอย่างเสมอเหมือนกันแล้ว บุคคลในทีมหรือองค์กรก็จะมีสุขยิ่งขึ้นด้วยผลแห่งหลักสามัคคีธรรมอันเป็นหัวใจสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้นผลที่นำหลักพุทธธรรมตามหลักสามัคคีธรรมที่กล่าวไว้ในสาราณียธรรมนั้น ย่อมเกิดผลอันพึงประสงค์ได้ในปัจจุบันคือ ทำให้คณะในทีมเกิดความรักความเข้าใจกัน เป็นการสร้างความสุขให้แก่บุคคลและทีมทำงานอย่างมีความสุข ทำให้คณะเกิดความเสียสละเกื้อกูลกันในทีม ทำให้เกิดความสามัคคีในทีม และทำให้ทีมระลึกถึงกันตลอดทั้งทำให้เกิดสันติสุขร่วมกันอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดัก จำกัด.
- พระอธิการวิศว์วงศ์ ธีรปัญญา (คงเพ็ง). (2554). *การศึกษาวิเคราะห์สามัคคีธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (ม.ป.ป.). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2562, จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>.